

PETER BARNES' "RED NOSES" : DE LACH ALS REVOLTE

"Elke grap zou een kleine revolutie moeten zijn". Deze uitroep van Broeder Flote in *Rode Neuzen* van Peter Barnes weerspiegelt de subversieve sfeer en de centrale thematiek van dit stuk, dat in 1985 werd gecreëerd door de Royal Shakespeare Company. De Koninklijke Nederlandse Schouwburg Antwerpen bracht er nu ook een Nederlandse versie van op de planken, geregisseerd door de Duitser Dieter Munck.

Red Noses is een spectaculair stuk, gesitueerd in het veertiende-eeuwse Frankrijk, dat geteisterd wordt door de pest. Barnes toont de toeschouwer drie groepen die in deze wereld van gruwel en doffe wanhoop gedijen. Er zijn de Zwarte Raven, die zich verrijken door het opruimen en beroven van de dode lichamen. Zij vertegenwoordigen ook een vaag anarchisme. De flagellanten zoeken hun heil in zelfkastijding en beschouwen de pest als een teken van God. Tegenover het cynisme en pessimisme van deze groepen stelt Broeder Flote de "broederschap van vreugde", de zogenaamde "Rode Neuzen". Zijn idealen zijn humor en vrolijkheid, broederlijkheid en solidariteit. Scherts en zotheid zijn volgens Flote een wapen dat God de mens gaf om zich tegen de plagen van deze wereld te verzetten. Een en ander herinnert aan Eco's *De naam van de roos* waarin het mysterieuze handschrift dat William van Baskerville wil bemachtigen, het tweede deel van Aristoteles' *Poëtica* is, dat namelijk aan de komedie gewijd is. Ook hier wordt aan de lach en de ironie een subversieve en bevrijdende kracht toegekend. Broeder Flote vormt een troep van rondtrekkende komedianten, die met hun voorstellingen de wereld willen hervormen. Tot zijn eigen verbazing, wordt Flote, als hij bij paus Clemens VI in Avignon geroepen wordt, door de Kerk erkend. In deze verschrikkelijke tijden voelt immers ook de geïnstitutionaliseerde godsdienst de grond onder de voeten wegzinken zodat de paus in Flote een nuttig instrument meent te zien. In de logica van de machthebbers is het dan ook normaal, dat, eens de pest voorgoed voorbij is, de Rode Neuzen genadeloos worden afgemaakt. Zo wordt de religie van de solidariteit en de blijheid brutaal en cynisch bedwongen door de gevestigde machten.

Peter Barnes presenteert deze geschiedenis als episch theater. Hij creëert een kaleidoscoop waarin de Flotisten, de Raven, de flagellanten, de hoeren allemaal hun plaats krijgen. Af en toe wordt het publiek rechtstreeks toegesproken. Dit alles geeft allicht aanleiding tot enig spektakel. Vooral in het eerste gedeelte van de K.N.S.-productie blijft het te veel bij een reeks plaatjes. De centrale rol van

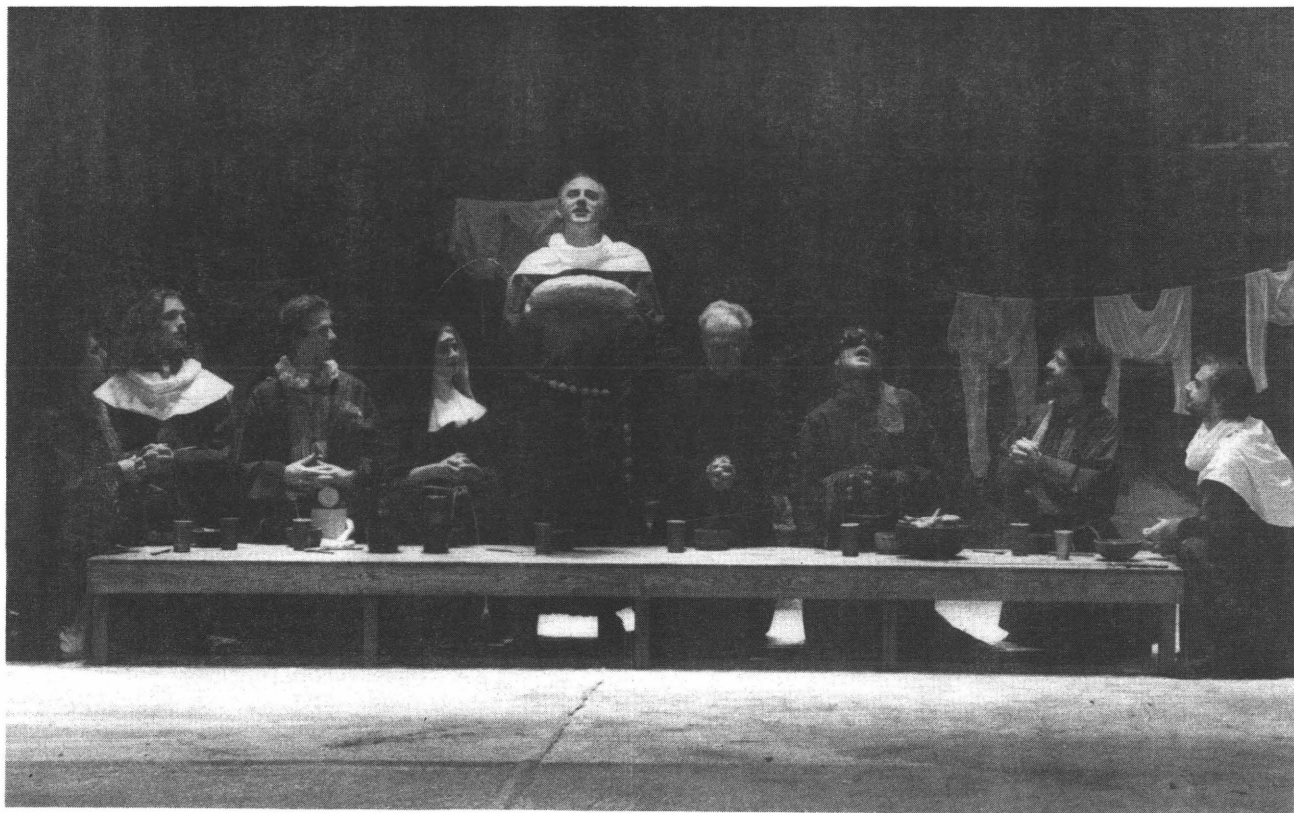
de ontwapenende en zelfs naïeve "Rode Neuzen" brengt een clowneske, carnavaleske toon mee, die, althans in de Antwerpse opvoering, wel eens afglijdt naar de revue. Dat is vooral het geval in de langgerekte scène met de hoeren, die van de crisis gebruik maken om hun prijzen de hoogte in te jagen. Op twee wippen vooraan doen zij hun nummertje met de geile goudhandelaren. Dergelijke scènes blijven eigenlijk te mak, te revue-achtig om de kracht van de groteske te hebben. De paus van Avignon verschijnt in een soort kooi omlijst door gekleurde neonbuizen.

Na de pauze krijgt de voorstelling meer intensiteit. Het stuk wint dan trouwens aan spankracht. Een knap beeld is een soort Laatste Avondmaal van de Neuzen, waar een theatraal wonder geschiedt: een van de Flotisten-komedianten, een stotteraar, wordt plots gezegend met een vloeiende welsprekendheid.

Scenograaf John Bogaerts ontwierp een gepast kader voor dit drama. Zijn decor is een grote, hoge burcht-achtige muurconstructie in de vorm van een halve cirkel, waarin een centrale doorgang en verder velerlei ramen en een klein ophaal-plateau waarop de machthebbers kunnen verschijnen. Van daaruit worden de Neuzen op het einde met een kruisboog neergeschoten. Het geheel oogt somber, bijna luguber.

Wellicht wil *Red Noses* ook een ode aan de bevrijdende kracht van het komediantendom zijn. De spelvreugde en magie, nodig om dat ook echt te bereiken, zijn echter al te schaars aanwezig, zowel in het stuk als in de opvoering. Bovendien lijkt de vertaling wat zouteloos. Wanneer iemand uitroept "Draw your sword" en de bedreigde tekent bij wijze van grap een zwaard op het papier, dan kan je dit toch niet letterlijk vertalen, zonder in het absurde te vervallen.

Jozef DE VOS

"Rode Neuzen" door K.N.S.-Antwerpen : de "Laatste Avondmaal"-scène.